

AKSIYALAR VOSITASIDA UZOQ MUDDATLI KAPITAL JALB QILISH VA LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISH AMALIYOTI, UNDAGI AFZALLIK VA KAMCHILIKLAR

Axmedov Adil Xakimnazarovich

Bank-moliya akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13747729>

Annotatsiya. Kompaniyalar o'z bizneslarini kengaytirish, yangi loyihalarni amalga oshirish yoki innovatsion mahsulotlar yaratish uchun doimiy ravishda qo'shimcha moliyaviy resurslarga ehtiyoj sezadilar. Bu ehtiyojni qondirish uchun aksiyalar orqali uzoq muddatli kapital jalb qilish keng qo'llaniladigan samarali usullardan biri hisoblanadi. Aksiyalar chiqarish orqali kompaniya investorlarni jalb qiladi va o'z kapitalini kengaytiradi. Ushbu maqolada aksiyalar vositasida kapital jalb qilishning nazariy asoslari, amaliy usullari, loyihalarni moliyalashtirish va bu jarayonning afzalliklari hamda kamchiliklari batafsil yoritiladi.

Kalit so'zlar: Aksiya, kapital, fond bozori, loyiha, loyihalarni moliyalashtirish.

THE PRACTICE OF LONG-TERM CAPITAL RAISING AND PROJECT FINANCING BY MEANS OF SHARES, ITS ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Abstract. Companies constantly need additional financial resources to expand their business, implement new projects or create innovative products. To meet this need, long-term capital raising through shares is one of the widely used effective methods. By issuing shares, the company attracts investors and expands its capital. This article describes in detail the theoretical foundations of equity capital raising, practical methods, project financing, and the advantages and disadvantages of this process.

Key words: Share, capital, stock market, project, project financing.

ПРАКТИКА ДОЛГОСРОЧНОГО ПРИВЛЕЧЕНИЯ КАПИТАЛА И ФИНАНСИРОВАНИЯ ПРОЕКТОВ ПОСРЕДСТВОМ АКЦИЙ, ЕЕ ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ.

Аннотация. Компании постоянно нуждаются в дополнительных финансовых ресурсах для расширения своего бизнеса, реализации новых проектов или создания инновационных продуктов. Для удовлетворения этой потребности одним из широко используемых эффективных методов является привлечение долгосрочного капитала посредством акций. Выпуская акции, компания привлекает инвесторов и увеличивает свой капитал. В данной статье подробно описаны теоретические основы привлечения акционерного капитала, практические методы проектного финансирования, а также преимущества и недостатки этого процесса.

Ключевые слова: Доля, капитал, фондовый рынок, проект, проектное финансирование.

Kapital jalb qilishning nazariy jihatlari asosan korporativ moliyalashtirishning asosiy tamoyillariga tayanadi. Kompaniya o'z faoliyatini kengaytirish, aktivlarini yangilash yoki yangi biznes yo'nalishlariga kirishish uchun kapitalni jalb qilishga intiladi. Bunda aksiyalarni chiqarish orqali kompaniya investorlarni jalb qilib, ularga kompaniyada egalik ulushi taklif qiladi.

Aksiyadorlar kompaniya yutuqlaridan foyda ko'rish uchun o'z mablag'larini sarmoya qiladilar.

Kapital bozorlarida aksiyalar ikki asosiy turda taklif etiladi: oddiy aksiyalar va imtiyozli aksiyalar. Oddiy aksiyalar egasi kompaniyada ovoz berish huquqiga ega bo'lib, kompaniya boshqaruvida ishtirok etadi va kompaniyaning moliyaviy natijalari asosida dividend olish imkoniyatiga ega. Imtiyozli aksiyalar esa odatda kafolatlangan dividend to'lovlari bilan ajralib turadi, ammo ularga egalik qiluvchilar ovoz berish huquqidan mahrum bo'lishlari mumkin.

Aksiyalar orqali uzoq muddatli kapital jalb qilish usullari

1. Dastlabki ommaviy taklif (IPO)

Kompaniyaning aksiyalarni birinchi marta ommaga taklif qilishi IPO (Initial Public Offering) deb ataladi. IPO jarayoni kompaniyaga ommaviy aksiyalarni chiqarish va investorlar orasida sotish orqali kapitalni jalb qilish imkoniyatini beradi. Bu kompaniyani kapital bozorlarida tanitadi va moliyaviy resurslarni kengaytiradi.

IPO kompaniyaga quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi:

- Yirik miqdorda kapitalni jalb qilish.
- Kompaniyani ko'proq tanitish va brendni ommalashtirish.
- Investorlar tarmog'ini kengaytirish va kelajakda qo'shimcha aksiyalar chiqarish imkoniyatlarini yaratish.

Biroq, IPO jarayoni kompaniya uchun murakkab va katta xarajatlarni talab qilishi mumkin, chunki bu jarayonda birja qoidalariga rioya qilish, moliyaviy hisobotlarni oshkor qilish va qonuniy protseduralardan o'tish talab qilinadi.

2. Qo'shimcha ommaviy taklif (SPO)

SPO (Secondary Public Offering) kompaniyaning avvalgi aksiyalarini chiqarib bo'lganidan keyin, yangi aksiyalar chiqarish orqali qo'shimcha kapital jalb qilishidir. Bu usul kompaniya o'zining dastlabki IPO jarayonidan so'ng o'sishni davom ettirish va yangi loyihalarni moliyalashtirish uchun qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb qilish zarur bo'lganda qo'llaniladi.

3. Xususiy joylashtirish

Kompaniyalar o'z aksiyalarini faqat bitta yoki bir nechta yirik investorlarga xususiy ravishda sotish orqali kapital jalb qilishlari mumkin. Bu usul ko'pincha tezkorlik talab qiladigan loyihalarni moliyalashtirishda qo'llaniladi, chunki u IPO bilan solishtirganda ancha tez va oson amalga oshiriladi. Xususiy joylashtirish jarayonida aksiyalar bozorga chiqarilmasdan, ma'lum bir guruh investorlarga taklif etiladi.

Aksiyalar orqali uzoq muddatli kapital jalb qilishning afzalliklari

1. Moliyaviy barqarorlik: Aksiyalar chiqarish orqali jalb qilingan kapital kompaniya uchun qaytarish majburiyatini yuklamaydi, ya'ni kreditlardan farqli ravishda, bu mablag'lar kompaniya zimmasiga qarz sifatida tushmaydi. Bu kompaniyaning moliyaviy holatini barqaror saqlashga yordam beradi va kelajakdagi qarz yukidan xalos bo'lishni ta'minlaydi.

2. Investorlarni jalb qilish va kengaytirish: Aksiyalar orqali kompaniya o'z moliyaviy bazasini kengaytirish uchun yangi investorlarni jalb qiladi. Investorlar kompaniyaning aksiyalarini sotib olish orqali uning moliyaviy salohiyatini oshiradi va rivojlanishiga ko'maklashadi. Uzoq muddatda kompaniyaning bozordagi o'rni mustahkamlanadi va qimmatli qog'ozlari jozibador bo'ladi.

3. Divident to'lovlari: Kompaniya aksiyadorlariga o'z foydasidan dividend to'laydi. Bu aksiyadorlarni jalb qilish va aksiyalarni sotib olishga rag'batlantiradi. Dividentlar aksiyadorlar uchun daromad manbai bo'lib xizmat qiladi, bu esa kompaniya aksiyalariga talabni oshiradi.

4. Moliyaviy resurslarni oshirish: Aksiyalar chiqarish orqali kompaniya joriy va kelajakdagi loyihalarini moliyalashtirish uchun katta miqdorda mablag' oladi. Bu kompaniyaning kengayishiga, yangi texnologiyalarni joriy etishiga va bozorga yangi mahsulotlar chiqarishiga imkon beradi.

Loyiha moliyalashtirish amaliyoti

Aksiyalar orqali kapital jalb qilish kompaniyaga katta loyihalarni moliyalashtirishda muhim rol o'ynaydi. Kompaniyaning rivojlanishi uchun yirik infratuzilmalarni qurish, yangi bozorlarni o'zlashtirish, ilmiy tadqiqotlar va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish zarur bo'ladi.

Aksiyalar orqali jalb qilingan mablag'lar uzoq muddatli loyihalarni amalga oshirishda ishlatiladi, bu esa kompaniyaning kelajakdagi o'sishi va barqarorligini ta'minlaydi.

Misol uchun, texnologik kompaniya o'zining yangi mahsuloti yoki texnologiyasini ishlab chiqish uchun katta mablag' talab qiladi. Bu jarayon uchun kompaniya aksiyalar chiqarib, jalb qilgan mablag'ni ilmiy tadqiqotlar, texnologiyalarni ishlab chiqish va uni bozorda targ'ib qilish uchun ishlatadi.

Natijada, kompaniya aksiyalar orqali moliyalashtirilgan loyiha tufayli bozorda o'z raqobatbardoshligini oshiradi va uzoq muddatda daromadini ko'paytiradi.

Aksiyalar orqali kapital jalb qilishning kamchiliklari

1. Nazoratning tarqalishi: Aksiyalar chiqarish kompaniya boshqaruvidagi nazoratni aksiyadorlar orasida taqsimlashga olib keladi. Bu esa kompaniya rahbariyatining qaror qabul qilish jarayoniga yangi aksiyadorlarning aralashishiga sabab bo'lishi mumkin.

2. Dividend to'lovlari majburiyati: Aksiyadorlar kompaniyaning foydasidan dividend talab qilishadi. Dividend to'lovlari kompaniyaning ichki moliyaviy resurslarini kamaytiradi va bu kelajakdagi loyihalar uchun kerakli mablag'ning yetarli bo'lmasligiga olib kelishi mumkin.

3. Bozor sharoitlariga bog'liqlik: Aksiyalar narxi bozor talab va taklifiga bog'liq bo'lganligi sababli, aksiyadorlar kompaniya aksiyalarini talab qilmaganda yoki aksiyalar narxi tushganda, kompaniyaning moliyaviy holati yomonlashishi mumkin.

Xulosa

Aksiyalar vositasida uzoq muddatli kapital jalb qilish kompaniyalar uchun rivojlanish va yirik loyihalarni amalga oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Bu usul orqali kompaniya katta moliyaviy resurslarni jalb qilib, ularni turli loyihalarni moliyalashtirishga yo'naltiradi. Shu bilan birga, aksiyalar chiqarish kompaniyaga qo'shimcha majburiyatlar yuklamasdan moliyaviy manbalarni oshirish imkoniyatini beradi, bu kompaniyaning qarz majburiyatlaridan qochishiga yordam beradi. Ammo bu jarayon nazoratni aksiyadorlar bilan bo'lishish, dividend to'lovlarini amalga oshirish va bozor narxlarining o'zgaruvchanligi kabi xavf-xatarlarni ham keltirib chiqaradi. Shunga qaramay, aksiyalar orqali kapital jalb qilish kompaniya uchun uzoq muddatli moliyaviy barqarorlik va kengayishni ta'minlashning muhim usuli bo'lib qoladi. Kompaniyalar bu usuldan oqilona foydalanish orqali o'z biznesini samarali rivojlantirishi va yangi bozor imkoniyatlarini kengaytirishi mumkin.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-sonli Farmoni.
2. Jiahui Li, Rui Li. IPO policy and IPO underpricing: Evidence from the registration-based IPO reform in China. // Finance Research Letters, 6 December 2021. – 5 pages.
3. Ping Jiang, Xinjian Shao, Yi Xue. The role of a long-term investor-underwriter relationship in auctioned IPOs. // Journal of Banking & Finance, Volume 135, February 2022.
4. <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/finance/ipo-process/> - korporativ moliya va moliya bozori ma’lumotlarini taqdim etuvchi veb-sayt ma’lumotlari.
5. <https://stockanalysis.com/ipos/statistics/> - Stock Analysis fond bozori ma’lumotlarini taqdim etuvchi rasmiy veb-sayti ma’lumotlari.